

Din istoria bibliotecii

„Depozit Bibliotecă” Dosarul unei ctitorii

de Manuela Zănescu

Politica de modernizare urbană a regimului socialist a fost dinamică însă unidirecțională, concentrându-se pe construcții industriale și pe crearea de spații locative cu funcționalități minime, de bază, fără prea mult interes pentru instituțiile de cultură. În cazul clădirilor destinate educației sau culturii s-a preluat, la fel ca în toate celelalte aspecte ale vieții sociale, modelul sovietic. În anii 50, „studentii sau tinerii absolvenți arhitecți învățau aproape numai de pe cursuri sovietice și erau trimiși la studii de specializare exclusiv în Uniunea Sovietică”¹. Politica de dezvoltare urbană s-a caracterizat prin industrializare și sistematizare și prin centralism, se urmărea în fapt supravegherea societății și controlul absolut al membrilor acesteia:

„Politica urbană de tip socialist are la bază mai multe aspecte, pornind de la necesitatea regimului de a-și asigura masa proletară prin industrializarea forțată, trecând apoi prin ideologia locuirii la comun și ajungând la sistemele și metodele centralizate de planificare urbană.”²

Modernizarea și sistematizarea vizau remodelarea științifică a tuturor așezărilor fie ele urbane, fie rurale

prin proiectarea unei infrastructurii rutiere, a unor spații locative, și administrative, pentru educație și cultură:

„Comitetul de Stat pentru Arhitectură și Construcții, ca organ unic diriguitor al procesului urbanizării în România, aflat în subordinea Ministerului Construcțiilor și al Industriei Materialelor de Construcții, și care se ocupa de activitatea centrelor de proiectare, elaborarea, avizarea și aprobarea proiectelor de construcție și sistematizare urbană, dirijarea activității direcțiilor și serviciilor de arhitectură și sistematizare ale Sfatului Popular, cu elaborarea standardelor de lucru.”³

Legislația care viza dezvoltarea urbană din punct de vedere arhitectural a fost adaptată cerințelor ideologice. Emisă în 1952, Hotărârea CC al PMR și a Consiliului de Miniștri al RPR cu privire la construcția și reconstrucția orașelor, reglementează organizarea activității din domeniul arhitecturii și întreg procesul de urbanizare. Dezvoltarea urbană pe baze științifice a fost permanent în atenția autorităților comuniste pentru o folosire judicioasă a terenurilor și pentru controlul absolut. Așa se face că viitoarea Universitate din Timișoara a fost gândită ca parte a unui complex universitar prevăzut să se dezvolte pe Bulevardul Vasile Pârvan, locul în care în anii șaizeci, terenul era cultivat cu porumb.

Spațiile fizice ale bibliotecii

Când vorbim despre spațiile Bibliotecii Centrale Universitare din Timișoara în evoluția lor, vorbim de fapt despre

¹ Gabriel Catalan, *Despre sovietizarea arhitecturii românești (1947-1955)*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol Iași”, XLVII, nr. 47, 2010 p. 108, disponibil la <https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=112140>, accesat la 10.10.2020.

² Cristian Culiciu, *Legislația locativă a României de la reconstrucție la demolări* în „Buletinul Cercurilor Științifice Studențești”, nr. 1, 2016, p. 191, disponibil la <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=722589>, accesat în 28.12.2020.

³ Cristian Culiciu, *Op.cit.*, p.194.

clădirea Institutului Pedagogic (IP), apoi despre clădirea Universității din Timișoara. Abia din anul 1978 biblioteca a primit o clădire nouă, dedicată serviciilor specifice pe care le efectua, dar a rămas în continuare cu depozite și săli de lectură în clădirea universității. Ca urmare, se cuvine să amintim cum s-a dezvoltat universitatea din perspectiva spațiilor de învățământ și cum a tratat conducerea universității acest serviciu de documentare și suport în procesul didactic de formare și educare a tinerilor specialiști.

Institutul Pedagogic a primit, în anul 1949, o clădire nouă pe Bulevardul Vasile Pârvan, în imediata apropiere a Catedralei, adică în centrul orașului. Locul, însă, era, la acea vreme (și a rămas încă în anii următori) un teren agricol, cultivat cu porumb. Așa se face că, în prezentarea clădirii Universității, realizată de televiziunea locală la începutul anului 2020, este amintită una dintre legendele urbane legate de Universitatea din Timișoara, denumită de localnici *Sorbona din cucuruz*, după cum amintește în interviu un cadru didactic interviuat. Documentarul este important pentru conținutul transmis de către cadrele didactice care s-au aflat în Universitate încă din anii cizzeci, dar și pentru precizările specialiștilor în arhitectură.

Se impunea crearea unor noi spații deoarece apăruseră noi specializări, crescuse numărul de studenți, numărul de cadre didactice și personalul administrativ.

Clădirea primită în 1949 nu mai acoperea necesarul de spații. Se ajunsese, așa cum se precizează în interviu, ca pe coridoarele IP să se improvizeze birouri pentru profesori. S-a luat decizia, de către responsabilii IP, să se înceapă demersurile pentru realizarea unui proiect al unei noi clădiri pentru instituția de învățământ.

Clădirea UVT

Proiectul Universității din Timișoara a fost realizat de arhitectul Hans Fakelmann, la începutul deceniului șase al secolului trecut. Absolvent al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București – profesor de *Teoria arhitecturii* la Institutul Politehnic „Traian Vuia” din Timișoara, Hans Fakelmann a realizat mai multe proiecte arhitecturale care au fost premiate. Este cel care a proiectat complexul de clădiri al Universității Timișoara, proiect premiat datorită structurii arhitecturale prin care a reușit să îmbine funcționalitatea cu modernitatea. Dintre lucrările sale, amintim următoarele: Liceul de Muzică „Ion Vidu” din Timișoara, Biserica romano-catolică „Neprihănită Zămislire” din Orșova, clădirea Atelierului școală al Facultății de Construcții din Timișoara, Biserica romano-catolică din Dumbrăvița, județul Timiș.

Proiectul cu numărul 5060, reprezentând noua clădire a Universității, a fost pus în practică între 1960 și 1961, iar clădirea a fost finalizată în anul 1964. Ansamblul arhitectural destinat învățământului

universitar se caracterizează prin sobrietate și funcționalitate, înscriindu-se în paradigma modernismului internațional. Construcția modernă este modulară, formată dintr-un ansamblu de clădiri cu o geometrie riguroasă, simetrii și curți interioare gândite ca oaze de relaxare.

Construirea noii clădiri a Universității a însemnat nu doar dobândirea de spații noi și moderne pentru desfășurarea activităților didactice, de spații noi pentru cercetare și documentare, ci și consolidarea statutului Universității din Timișoara ca instituție de învățământ superior. În noua clădire a Universității, biblioteca a fost dispusă pe șapte nivele, în corpul turn. Spațiile destinate bibliotecii au fost construite special pentru acest serviciu. Datorită volumului de documente de bibliotecă, aflat în permanentă creștere, biblioteca a avut mereu nevoie de tot mai mult spațiu, în special pentru depozitare în spații închise.

Dacă în anul 1948, la momentul deciziei de înființare a Institutului Pedagogic, biblioteca se găsea într-o sală în care s-au depozitat și servit puținele publicații primite prin donație, din anul 1949, se punea deja problema extinderii bibliotecii. Odată cu mutarea Institutului Pedagogic în clădirea construită pe Bd. Vasile Pârvan, biblioteca a primit două săli. În scurtă vreme și acestea s-au dovedit neîncăpătoare pentru colecțiile bibliotecii. Următorul moment de extindere a fost posibil abia în 1964, când a fost finalizată extinderea clădirii universității. În noua clădire au fost prevăzute depozite pe cele 7 niveluri (doate cu lift pentru trimiterea cărților) și câteva săli de lectură. În noul amplasament nu s-a gândit un spațiu unic prevăzut cu toate funcționalitățile necesare unei biblioteci. Toate serviciile și procesele care se desfășurau în bibliotecă au fost distribuite în funcție de spațiile primite de la universitate. Pentru accesarea colecțiilor, cititorii mergeau în corpul vechi pentru a împrumuta cursurile universitare (la început, apoi pe strada Pestalozzi, unde au fost mutate documentele aflate la împrumut pe termen lung). Pentru împrumutul pe termen scurt se mergea în blocul turn la ghișeu de împrumut de la etajul 6. Sălile de lectură erau dispuse și la alte etaje, ceea ce făcea ca cititorii să consume

timp circulând prin clădirile universității. Nici pentru personal nu a fost ușor să-și desfășoare activitatea în condițiile în care spațiile bibliotecii erau risipite în universitate.

Depozitarii alergau cu cărțile pe scări de la un etaj la altul, deoarece lifturile fie se defectau, fie nu făceau față solicitărilor. Cei de la serviciile de achiziții și catalogare erau dispersați fie în săli de lectură, fie în birouri la etaje diferite. Această organizare a dus și la critici și remarci acide din partea unor cadre didactice, care au observat cum unii bibliotecari *se plimbă de la un etaj la altul*. Disponerea bibliotecii în Universitate era cu adevărat haotică. Bibliotecii i s-au acordat săli în clădirile din complexul universitar, pe măsură ce a fost nevoie și în funcție de ce spații dispunea Universitatea în momentul respectiv. Așa se face că, în 1971, în primul corp de clădire al Universității funcționa Depozitul de cursuri, iar restul spațiilor erau dispuse astfel:

„- partea de depozitare în capătul de sud al tronsoanelor – înalt – pe 7 nivele, fiecare nivel avînd suprafața de cca. 100 mp;

- sălile de lectură pentru studenți sînt situate la ultimele două nivele – etajele 6 și 7 – și se află în legătură cu depozitele printr-un grup de ascensorii mici cu ajutorul cărora se trimit cărțile din depozit;

- partea de administrație (serviciul de precomenzi, catalogare, informare și documentare, serviciul de schimb) se află la etajul 5, fără o legătură directă cu depozitul sau sălile de lectură;

- depozitele de specialități (matematică, fizică, științe sociale, științe economice, secția umanistică) sînt răspândite în Universitate, în general la parter, ocupând spații aferente învățământului;

- partea de ateliere, multiplicare, restaurare, foto, este situată în corpul de vest al Universității (fostul IP) – la demisol – cu o legătură anevoioasă de zona de depozitare a cărților și cu zona administrativă a bibliotecii.”⁴

În aceste condiții, serviciile efectuate de bibliotecă erau mult îngreunate. Presiunile și solicitările repetate pentru alte locuri de

⁴ Proiect nr. 16017/1971, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara, ff. 19-20.

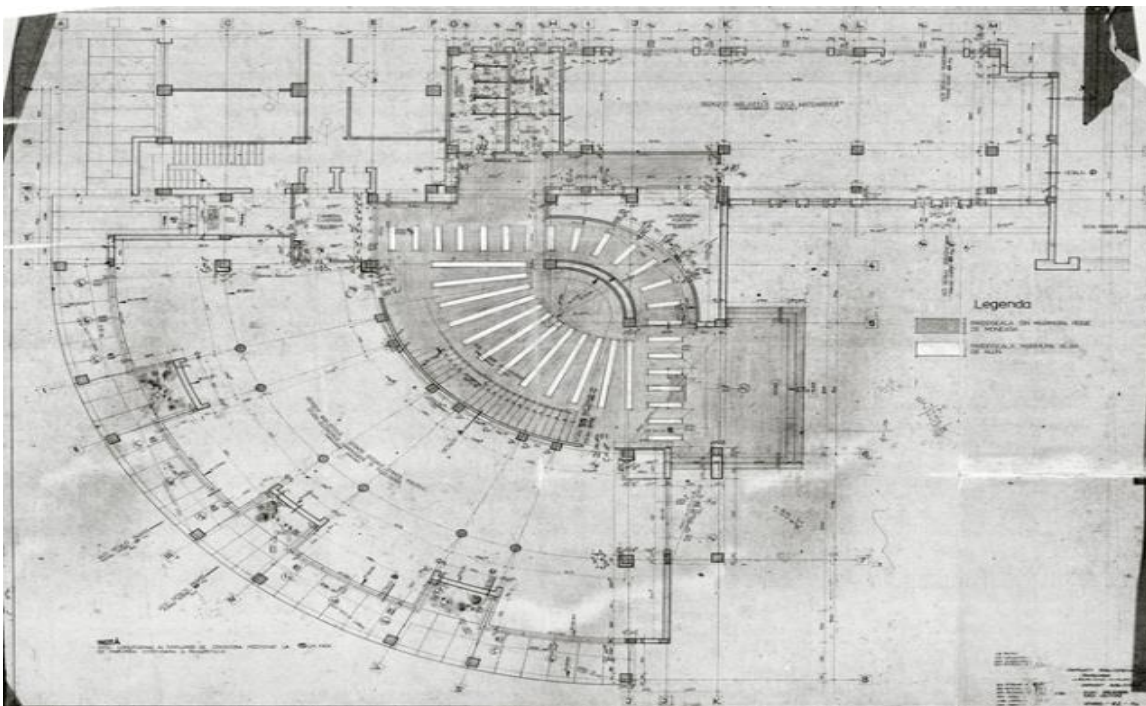
depozitare către conducerea Universității făceau tot mai evidentă necesitatea unei noi clădiri. În *Memoriul justificativ* pentru solicitarea unui proiect dedicat creării spațiului destinat exclusiv bibliotecii, conducerea Universității a invocat mai multe motive. Ca argumente în justificarea oportunității construcției unei clădiri a bibliotecii sunt amintite *neajunsurile funcționale, legătura deficitară* între sălile de lectură, depozite, spațiile administrative. Ca urmare a acestei dispunerii a bibliotecii dar și a altor disfuncționalități, a fost nevoie de angajarea unui număr mare de depozitari și mânători de carte, pentru fiecare depozit (locuri în care se lucra în câte două schimburi):

„ - legătura greoaie între administrație și depozite, administrație și ateliere, legătură ce se intersectează cu circuitul cititorilor studenți.

- amplasarea serviciului de informare-documentare la nivel diferit de cel al sălilor de lectură generale sau pe specialități.

Conducerea universității a încercat mereu să satisfacă nevoile de extindere ale bibliotecii însă nu întotdeauna a reușit. Din rapoartele de activitate realizate anual de directorul bibliotecii reiese că problema locurilor de depozitare nu doar că s-a permanentizat, ci chiar s-a acutizat în timp.

Evoluția bibliotecii în privința locurilor în care funcționau serviciile și depozitele nu coincide neapărat cu periodizarea din perspectiva dezvoltării bibliotecii în privința numărului de documente înregistrate sau a creșterii numărului de personal angajat. Devenise imperios necesar ca Universitatea să-și extindă spațiile cu o nouă clădire, în care să poată să funcționeze serviciile de bibliotecă și care să dețină depozite pentru conservarea documentelor din colecțiile actuale ale bibliotecii, ca și cele ce vor urma să se acumuleze în anii viitori.

- serviciul de precomenzi, schimb la nivelul etajului V – lucru ce îngreunează ridicarea publicațiilor ce urcă din exterior de la nivelul parterului, mai ales îngreunate de lipsa unui lift de materiale.”⁵

Depozit Bibliotecă

În anul 1964 s-au comasat colecțiile din biblioteca IP cu cele existente în biblioteca Universității. Aglomerarea permanentă a spațiilor din Universitate cu documentele aflate în colecțiile bibliotecii a creat neîncetat probleme. La Universitatea din Timișoara se

⁵ Idem, f. 20.

discuta încă din 1969 despre extindere, deși în 1964 numai ce se terminase de construit complexul de clădiri care avea săli de cursuri, amfiteatre, birouri, cabinete pentru cadrele didactice, sală de sport, bibliotecă... Primul dosar întocmit de conducerea Universității Timișoara, din care rezultă necesitatea construirii unui nou corp de clădire pentru bibliotecă, este datat 1970. Solicitarea făcută de Universitate către IPROTIM⁶ avea în vedere realizarea unui spațiu dedicat numai bibliotecii. Au urmat câțiva ani în care au avut loc întâlniri între reprezentanții universității, conducerea bibliotecii și cei care urmau să definitiveze proiectul. S-au realizat studii de ordin tehnic și economic, s-au cules informații legate de bibliotecă: activități desfășurate, servicii, tipuri de colecții, volumul acestora și ritmul de creștere.

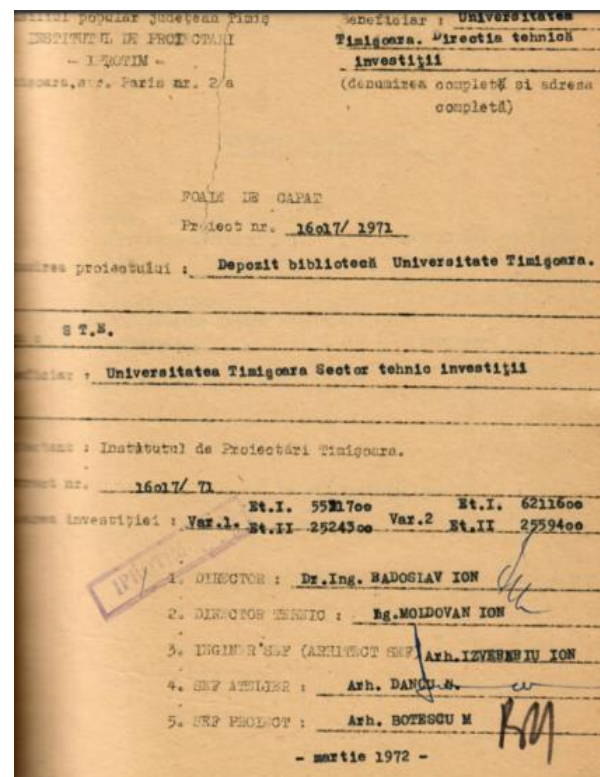
Sub denumirea *Depozit Bibliotecă*, au fost întocmite dosarele pentru noua clădire ce urma să adăpostească o bună parte din colecțiile bibliotecii și unde urmau să fie organizate serviciile de bază pentru cititori. Proiectul *Depozit Bibliotecă* cu numărul 16017 din 1971 prindea contur, însă până la finalizarea lui s-a scurs aproape un deceniu. La momentul demarării acestui proiect se avea în vedere dezvoltarea zonei pe Bulevardul Pârvan cu mai multe spații de studiu, dar și cu un complex hotelier.

„Pe terenul situat între ansamblul de cămine studențești, școala de Muzică și Universitate s-a propus amplasarea facultăților de electrotehnică și chimie, în curs de proiectare la Ministerul Învățământului (secția proiectare)⁷”

Astfel, biblioteca urma să fie legată de Universitate, iar în imediata apropiere era deja în curs de proiectare, clădirea Facultății de Chimie din cadrul Institutului Politehnic "Traian Vuia" din Timișoara⁸, în continuarea acesteia era în plan construirea unui *complex hotelier balneo-climateric*.

„planul STE⁹ cuprindea ca lângă Facultatea de Chimie și Electrotehnică să fie construită o zonă hotelieră cu profil balneo-climateric, propunere în fază de STE, proiectată de IPROTIM.¹⁰”

Din Procesul Verbal nr. 3860/12.IV.1972,¹¹ încheiat în urma ședinței Biroului Senatului Universității din Timișoara, rezultă că IPROTIM a prezentat două variante de realizare a noului spațiu, fiind agreată și avizată Varianta I. Cei prezenți la această întâlnire au fost: conf. Stanciu Petru - rectorul universității, conf. dr. Popa Constantin, prof. dr. Cornea Ioan, prof. dr. Munteanu Ștefan – prorectori și prof. dr. Heinrich Alfred – delegat din partea PCR, conf. Teaciuc Mihai – delegat din partea Sindicatului și asistent Pirjol Nicolae – delegat din partea Asociației Studenților, Trifu Knezević – șeful bibliotecii și reprezentanți ai IPROTIM.

⁶ Institutul de Proiectări din Timișoara

⁷ *Proiect nr. 16017/1971*, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara, f. 19.

⁸ Universitatea Politehnică Timișoara a funcționat sub această denumire în perioada 1970 – 1991.

⁹ STE – Studiul Tehnico-Economic.

¹⁰ *Proiect nr. 16017/1971*, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara, f. 24.

¹¹ *Proiect nr. 16017/1971*, dosar cu 2 file nenumotate.

Pentru a fundamenta necesitatea construirii unei clădiri dedicate bibliotecii, în *Memoriul general*, scris de către reprezentanții Universității, sunt aduse argumente referitoare la „necesitățile de documentare atât pentru cercetările științifice cât și pentru procesul de învățământ”, iar în sprijinul acestora sunt prezentate datele referitoare la numărul cititorilor și ritmul de creștere anuală a colecțiilor. La data elaborării *Memoriului*, în anul 1971, situația cititorilor se prezenta astfel:

„Studenti la zi	- 3.430
Studenti la Fără frecvență	- 2.473
Studenti la Cursuri serale	- 134
Corp didactic și didactic ajutător	- 543
Doctoranți	- 41
Personal administrativ	- 539

Total
7.168¹²

Pentru fondul total de documente deținute de bibliotecă, s-au avut în vedere toate tipurile de *unități de bibliotecă*, reprezentate de cărți, periodice și colecții speciale:

„Cărți	- 196723
Periodice	- 41037
Colecții speciale	- 7177

Total 256.516¹³

Prin calcularea ritmului de creștere a colecțiilor, s-a preconizat un spațiu de depozitare pentru un volum de 760.000 de documente, număr care, datorită unei creșteri anuale de 35.000 de volume pe an, putea fi atins în anul 1985. La aceste calcule se ținea cont și de ritmul de deselecție, de numărul de volume eliminate din colecții (pierderi sau casări datorate uzurii fizice sau morale a publicațiilor). *Depozitul de cărți* urma să fie compus dintr-un ansamblu compact de trei corpuri: un tronson de patru niveluri (parter și trei etaje) cu depozite de carte și spații administrative, un corp care face

legătura cu Universitatea, cu sală de lectură și zonă administrativă, și un al treilea, care adăpostește garderoba, fișierele, sălile de lectură, ghișeul de împrumut. În corpul cu depozitele de documente, au fost gândite, la parter, spațiile în care urmau să se desfășoare serviciile bibliotecii: de precomenzi, de schimb, de catalogare-clasificare, serviciul de informare și documentare, ateliere de restaurare și de reprografiere.

Pentru realizarea proiectului a fost numită o echipă de specialiști de la IPROTIM. Arhitectul care a realizat proiectul propriu-zis al noii construcții cu destinația bibliotecă a fost Mihai Botescu.

La Consiliul Popular a județului Timiș s-a decis, în 1972, ca la construcția noii bibliotecii să se facă economii. A urmat un lung schimb de corespondență între Universitate – Consiliul Județean Timiș – Inspectoratul General de Stat pentru Investiții-Construcții, care s-a întins pe o perioadă de patru ani. Președintele Consiliului Județean Timiș trimitea o astfel de adresă către Inspectoratul General de Stat pentru Investiții-Construcții, în 9 septembrie 1978, prin care anunța modul în care se vor face economii la investițiile în construcția bibliotecii:

„Conform acțiunii din luna septembrie 1976 privind reducerea volumului investițiilor la Depozitul de bibliotecă a Universității din Timișoara s-a stabilit o reducere de 1090 mii lei din care 966,1 mii lei construcții-montaj.

Reducerile au fost propuse a se efectua prin renunțarea la execuția lucrărilor de fațade care au fost tratate similar cu clădirea Universității cu care face corp comun.¹⁴”

¹² *Memoriu general*, în *Proiect nr.16017/1971. Depozit Bibliotecă. Beneficiar proiect: Universitatea Timișoara*, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara, f. 12.

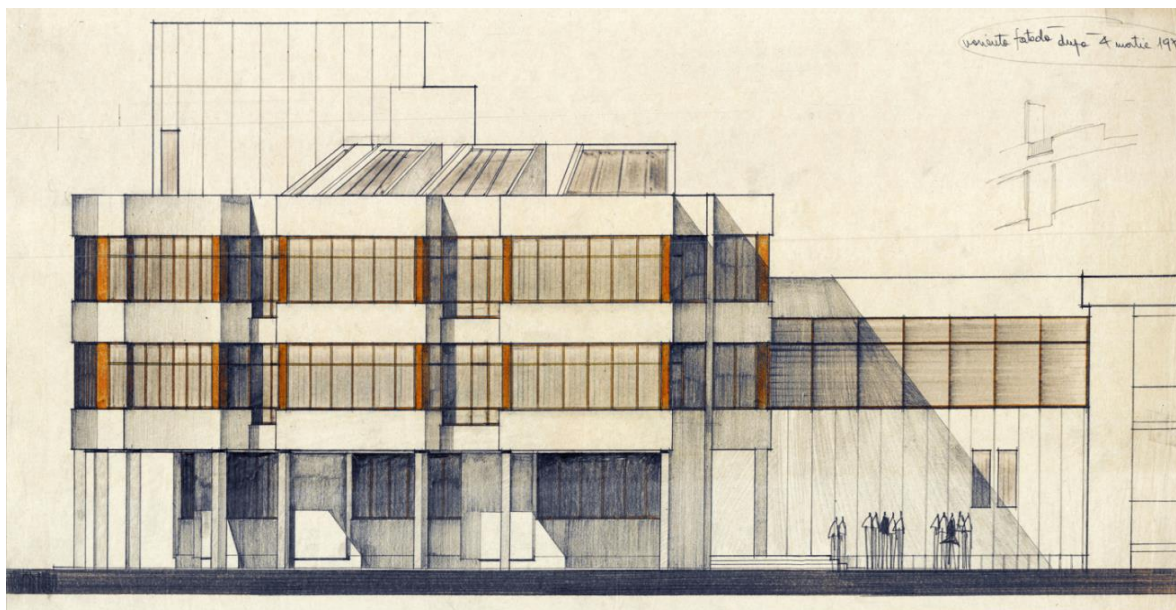
¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Adresa 17864/9.IX.1978*, în *Depozit de cărți pentru Biblioteca Universității 1977-1978. Corespondență*, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara, f. 5.

Au fost necesare o serie de avize, aprobări, calcule, reveniri, s-au redus fondurile...și, abia în anul 1978, clădirea cea nouă a bibliotecii s-a finalizat. Tergiversările se datorau aprobărilor de

calității construcțiilor, care impunea noi reguli în realizarea oricărei construcții:

„Art.4 Unitățile de proiectare și execuție sînt obligate sa menționeze în proiectul de execuție

investiții, după cum își amintește și arhitectul Mihai Botescu¹⁵, dar și noilor normative apărute după cutremurul din 1977:

„O chestie interesantă legată de istorie, și care nu cred că apare nicăieri, este că eu, practic, ca și proiect de execuție, am făcut 2 proiecte. Deci a fost un proiect inițial, anterior anului 1977, proiect de execuție cu cap coadă, un proiect cu toate specialitățile. Cel mai trist este, când s-a făcut partea de structură, care era destul de laborioasă, - s-a întâmplat ca în martie '77 a fost cutremur, tocmai când să predăm proiectul.”¹⁶

Pentru a asigura construcțiilor o mai mare rezistență la cutremure s-au emis, imediat după cutremurul din 4 martie 1977, acte normative care reglementau realizarea acestora. A apărut astfel, *Legea 8/1977 privind asigurarea durabilității, siguranței în exploatare, funcționalității și*

și în cartea tehnica a construcției gradul de seismicitate și gradul de rezistența la foc pentru care construcția a fost proiectată și executată.”

„Art.10 Se interzice amplasarea la etajele superioare ale clădirilor a depozitelor de orice fel, a bibliotecilor, a arhivelor, caselor de fier, a dulapurilor metalice grele, a instalațiilor centrelor de calcul și a altor obiecte grele cu excepția cazurilor în care clădirile îndeplinesc funcționalități specifice și au fost proiectate special pentru acest scop.”¹⁷

Acestea nu au fost însă singurele modificări de parcurs, suferite de proiectul noii clădiri, ci au urmat și altele. Spre exemplu, Mihai Botescu menționează că, la realizarea construcției s-a cerut să fie utilizate elemente industriale prefabricate – plăcile prefabricate:

„Deci exista această tendință cu caracter aproape obligatoriu, de a face cât mai multe construcții

¹⁵ Mihai Botescu, arhitect. Absolvent al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” din București, în anul 1969. Din 1970 este angajat la IPROTIM. În anul 1972 primește ca *temă de lucru* realizarea proiectului pentru noua clădire a Universității din Timișoara, denumită *Depozit Bibliotecă*.

¹⁶ Cf. Interviu realizat cu M.B., arhitect, responsabilul proiectului *Depozit Bibliotecă*.

¹⁷ LEGE nr. 8 din 1 iulie 1977 privind asigurarea durabilității, siguranței în exploatare, funcționalității și calității construcțiilor, emident Marea Adunare Națională, publicată în Buletinul Oficial nr. 64 din 9 iulie 1977, accesat la 10.12.2020, disponibilă la <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/443>.

din elemente prefabricate. Trustul, TCMT¹⁸-ul acesta, bineînțeles că a exagerat. Îi convenea din punct de vedere financiar că aceste prefabricate erau mai bine plătite, se puteau justifica costurile, pentru că am făcut prefabricate, montajul era rapid, și am făcut clădirea. Mai era o problemă legată de Timișoara, terenul de fundare al orașului e slab, a fost o mare mlaștină aici, față de alte zone unde terenurile erau mai bune. Timișoara avea un teren foarte prost, trebuiau fundații mai zdravene, cantități de beton și metal, băgate poate de 2 ori mai mult decât în altă parte. Și atunci era o justificare a costurilor mărite, și teoretic se compensau cu acest sistem de prefabricare industrial.”¹⁹

Se recurgea mereu la soluțiile economice, la reducerea costurilor, se alegeau variantele cele mai ieftine. Se profila, deja, deceniul restricțiilor și al economiilor, de aceea Mihai Botescu remarcase cu regret, că în momentul în care lucra la proiectarea bibliotecii „n-o să pot nici măcar visa la ce a făcut Fakelmann prin '64-'65, din păcate... *ce marmură?*... era prohibit.”²⁰ La scurtă vreme după finalizarea complexului de corpuri de clădire ce reprezentau Universitatea din Timișoara, extinderea ce urma să devină noua bibliotecă nu mai putea beneficia de aceleași condiții în ceea ce privea finanțarea investiției.

Bibliografie:

1. Catalan, Gabriel, *Despre sovietizarea arhitecturii românești (1947-1955)*, în „Anuarul Institutului de Istorie A.D. Xenopol Iași”, XLVII, nr. 47, 2010 p. 108, disponibil la <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=11240>, accesat la 10.10.2020.
2. Culiciu, Cristian, *Legislația locativă a României de la reconstrucție la demolări* în „Buletinul Cercurilor Științifice Studentești”, nr. 1, 2016, p. 191, disponibil la <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=722589>, accesat în 28.12.2020.
3. Clădirea Universității de Vest din Timișoara - Hans Fackelmann 1961, accesibil la https://www.youtube.com/watch?v=u6g8oaGk6fg&ab_channel=TVRTimi%C5%9Foara, accesat la 21.12.2020.
4. *Proiect nr. 16017/1971*, dosar din arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara
5. *LEGE nr. 8 din 1 iulie 1977*, publicată în Buletinul Oficial nr. 64 din 9 iulie 1977, accesat la 10.12.2020, disponibilă la <http://legislatie.just.ro/Public/Detalii/DocumentAfis/443>
6. Interviu realizat cu M.B., arhitect, responsabilul proiectului „Depozit Bibliotecă”.
7. Dosar Proiect 16017, aflat în arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” Timișoara.
8. Imaginile provin din arhiva personală a domnului arhitect Mihai Botescu.

¹⁸ TCMT – Trustul de Construcții și Montaj Timișoara

¹⁹ Cf. Interviu realizat cu M.B., arhitect, responsabilul proiectului *Depozit Bibliotecă*.

²⁰ Cf. Interviu realizat cu M.B., arhitect, responsabilul proiectului *Depozit Bibliotecă*.